

Mgr lic. Ewelina Marta Mączka
Wydział Teologii
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
Olsztyn

Ponowoczesna (nie)potrzeba religijności, czyli refleksje dotyczące nowej duchowości

Wstęp

Jednym z problemów postnowoczesnego społeczeństwa jest wyraźny kryzys religijności, który obejmuje Europę oraz kulturę zachodnią. Współczesny człowiek nie ogranicza się jedynie do religii tradycyjnej¹ oraz świeckiej kultury, a przyjmuje postawę "poszukiwacza" zagubionej transcendencji (Mariański, 2012, s. 81). Niewątpliwie zaistniały kryzys religijności związany jest z licznymi zmianami, które zaszły w sferze, zarówno technicznej, jak i społecznej. Nastąpił silny rozwój techniki i nauki, dominując życie codzienne człowieka, a czasem nawet uniezależniając jego codzienność od nowinek technologicznych. Również w sferze społecznej nastąpiły istotne transformacje, poczynając od sekularyzacji, indywidualizacji, po pluralizm religijny. Sekularyzacja odcisnęła niezwykle silne piętno na ponowoczesnym społeczeństwie oraz spowodowała przesunięcie "tradycyjnej religijności" ze sfery społeczno-kulturowej (wspólnej) do indywidualnej (prywatnej), co uformowało powstanie wolnej przestrzeni, w której "zadomowiły się" różne innowacje o charakterze religijnym, w tym nowa duchowość.

Ponowoczesny człowiek stawiany jest przed wieloma wyzwaniami, które niejednokrotnie rzutują na jakość jego życia. Wbrew pozorom potrzeba religijności w ponowoczesności nie zatraciła się, ale zyskała zupełnie "nową formę", która kokietuje swoją ofertą poszukującego człowieka. Ponowoczesne formy religijności są promowane poprzez współczesne środki przekazu, np. telewizję, filmy, gazety czy internet. Wielość istniejących ofert na rynku religijnym tworzy swoisty labirynt, w którym człowiek gubi się, gdyż porusza się na oślep, szukając najlepszej opcji dla siebie. W ponowoczesności nastąpił kryzys autorytetów, gdyż promuje się absolutyzowanie subiektywizmu i irracjonalizmu. Dodatkowo podważono dotychczasowe wartości uważane za uniwersalne. W dzisiejszym świecie nie ma już autorytetu np. nauczyciela, profesora czy rodzica. Ludzie nie potrafią zdefiniować co kryje się pod terminem autorytet. Konsekwencją tego jest sytuacja, w której człowiek sam poszukuje przykładów do naśladowania, zwłaszcza w sferze popkultury, co doprowadziło do popularności wśród młodych ludzi tzw. celebrytów.

---

¹ Religia tradycyjna w ujęciu monoteistycznych systemów religijnych tj.: Chrześcijaństwo, Judaizm, Islam.

W niniejszym artykule autor ma na celu próbę ukazania ponowoczesnej potrzeby religijności, właśnie na przykładzie nowej duchowości, która w ostatnich latach jest coraz bardziej popularna i stanowi alternatywę dla tradycyjnych religii. Poruszenie tematyki nowej duchowości wydaje się istotnym problemem, ponieważ religijność dotyczy każdego człowieka, co skłania do zastanowienia się nad tak istotnym zagadnieniem. Dodatkowo zostanie przedstawione stanowisko Kościoła, które próbuje wyjść na przeciw pluralizmowi nowych form religijnych, które afiszują swoją obecność w ponowoczesnej kulturze.

1. Człowiek zagubiony w ponowoczesności

Ponowoczesne społeczeństwo jawi się jako system, w którym poszczególne sektory życia społecznego są oparte na przeciwstawnych, nieskładnych systemach wartości oraz znaczeń. (Mariański, 1997, s. 89). Współcześnie największą siłę odbioru ma konsumpcjonizm, relatywizm, indywidualizm, centralizacja władzy, "utowarowienie kultury" oraz powstanie i rozkwit nowych ruchów religijnych (por. B. Szacka, 2003).

W ponowoczesnej rzeczywistości pluralizm zakwestionował tradycję "jako prostą akceptację przeszłości" na rzecz pozornej przyszłości, będącej tworem ludzkiego działania. Ponadto zanegowano wielkie ideologie, doprowadzając do akceptacji wyłącznie terażniejszości, ponieważ istotny jest moment tu i teraz. Na dodatek pluralizm tak silnie oddziałuje w ponowoczesności, że doprowadził do równouprawnienia różnych ideologii oraz systemów wartości, które egzystują koło siebie w kulturze (Por. Guzowska, 2011, s. 16-18).

Niemniej ponowoczesne społeczeństwo nie powinno być rozpatrywane jako pewien twór powstały w procesie o charakterze liniowym, ponieważ jest to przesadne uproszczenie, z którego można wysnuć niewłaściwe wnioski, przedstawiające zafałszowany obraz problemu. To właśnie w obecnej rzeczywistości spotkały się formy, zarówno stare, jak i nowe, które wspólnie współdziałają i tworzą terażniejszość (Mariański, 1995, s. 62).

Nowoczesne społeczeństwo w literaturze naukowej często określane jest jako społeczeństwo doznań, ponieważ ponowoczesny człowiek opiera swoje życie na odbieraniu jak największej ilości doznań i przyjemności z otaczającego go świata. Doznanie staje się pewnym celem oraz "uniwersalnym wzorem życia" (Mariański, 1997, a, s. 90). Wszelkie wartości są postrzegane jako ważne, jeśli prowadzą właśnie do odbioru doznań. Człowiek zostaje designerem czy architektem własnego życia, w którym tworzy indywidualny scenariusz życia. Elementem ubocznym przyjęcia takiej postawy jest: po pierwsze, pośpiech, który napędza życie człowieka, gdyż musi on w krótkim czasie przeżyć jak najwięcej wrażeń i osiągnąć sukces, ale z drugiej strony, jego nieodłącznym towarzyszem będzie stres, wyczerpanie oraz utrata sensu życia. W konsekwencji wykreowane życie w przypadku porażki, będzie klęską z wyboru. Oczywiście podejście doznaniowe może prowadzić do postawy hedonistycznej, ale nie zawsze występuje w tak skrajnej formie. Ponowoczesne społeczeństwo również definiowane jest jako społeczeństwo ryzyka, ponieważ przejawia się

myśl o tym jaką cenę mogą ponieść ludzie w zamian za tak szybki postęp technologiczny oraz cywilizacyjny (Płachciak, 2008, s. 194).

Istotne miejsce w ponowoczesnej rzeczywistości zajmują indywidualne potrzeby, zwłaszcza te związane z ciałem, które zajmują ważne miejsce w nowoczesnej kulturze. Współcześnie ciało stanowi istotną wartość dla człowieka, który dba o nie poprzez uczęszczanie na specjalne zabiegi pielęgnujące i upiększające.² W efekcie żyjemy w erze kultu ciała, które musi być nieustannie młode i zdrowie. Dbanie o ciało stało się obecnie trendem, który posiada dużą rzeszę fanów. Co więcej człowiek w ponowoczesności jest "bombardowany" z każdej strony, przez ideał zdrowego i pięknego ciała obecnego w ponowoczesnej popkulturze. Przez co ciało zyskało znaczenie wartości najwyższej, prowadzącej czasem do obsesyjnej pielęgnacji własnego ciała.

W ponowoczesności indywidualizm zajmuje ważne miejsce i powiązany jest z subiektywnie rozumianą wolnością. Człowiek odsuwa od siebie wszelkie autorytety. Dodatkowo w kwestii wolności nie łączy się "z jakąś obiektywną prawdą [...] jest raczej przejawem zdolności decydowania, którą dysponuje każdy człowiek" (Mariański, 1997, a, s. 92). Często ponowoczesną wolność rozumie się jako brak wszelkich molarnych zobowiązań. Ponadto kwestie moralne w ponowoczesności zostają trudne do zdefiniowania, ponieważ pojawiają się "dylematy o charakterze niemal nierozstrzygalnym, konflikty o charakterze destrukcyjnym" Ponowoczesny człowiek ma zamglony zmysł moralny, gdyż odsunął się od ogólnie przyjętych wartości oraz tradycyjnej religijności. (Tamże, s. 90). Spowodowane jest to pewnym załamaniem się dotychczas obowiązującego układu społecznego, który doprowadził do powstania przeciwstawnych systemów aksjologicznych, przez co obecne są różne układy oraz struktury.

Wbrew pozorom ponowoczesny człowiek nie zatracił potrzeby religijnej, ale nadał jej nową formę. Według J. Mariańskiego „religijność postmodernistyczna jest eklektyczną składanką dowolnie wybranych części heterogenicznych kultur religijnych i systemów myślowych, aż po granice niespójności światopoglądowej (...) Religijności postmodernistycznej nie można oceniać pod kątem religijności dysfunkcyjnej czy wręcz patologicznej. Jest ona przejawem religijności wielopostaciowej, zjawisk a wielorako uwarunkowanego i kumulującego się, podatnego na różne scenariusze rozwoju”(Mariański, 1997, b, s.315 i 319).

Ponowoczesna religijność została zmodyfikowana do potrzeb, którymi charakteryzuje się poszukujący człowiek - odbiorca. Z jednej strony religia została rozłożona, ale z drugiej "towarzyszy [jej] ponowne składanie wierzeń i elementów religijnych", co więcej "religia przesuwa się z przestrzeni publicznej do sfery prywatnej" (Mariański, 2004, s. 301). Przy czym ponowoczesność silnie podkreśla wszelkie indywidualne potrzeby religijne każdego człowieka. Konsekwencją transformacji oraz rozkładu religii jest utworzona "wolna

---

² Ponowoczesna pielęgnacja ciała objawia się na palecie najróżniejszych zabiegów, które zapewniają o zatrzymaniu wieku biologicznego. Do najpopularniejszych zabiegów można zaliczyć: toksyna botulinowa, wypełniacze, lifting twarzy, mikrodermabrazja, peeling kawitacyjny i inne.

przestrzeń" (inaczej pustka aksjologiczna), w której ponowoczesna kultura nie zaadaptuje się na stałe. Jest to miejsce, które skupia szeroki i różnorodny wachlarz wartości religijnych, często zaczerpniętych z innych kultur (tamże, s. 301-302.).

Współczesny człowiek staje przed ważnym zadaniem odnalezienia siebie w tak trudnej rzeczywistości, która nieustannie oferuje multum opcji na każdą potrzebę, zwłaszcza dotyczącą kwestii religijnych, obecnych w życiu ludzi.

2. Nowa duchowość wyrazem potrzeby religijnej

Ponowoczesna cywilizacja utrudnia całościowy rozwój osobowościowego człowieka, często spłycając jego zdolności, zarówno psychiczne, jak i moralne. Nowoczesny człowiek "zagubił się", oderwał się tradycyjnej religijności i zatracił w społeczeństwie doznań, co w konsekwencji doprowadziło do zatracenia sensu własnej egzystencji. Jednak człowiek w ponowoczesności czuje potrzebę poszukiwania sensu życia, który objawia się w zainteresowaniu się nowymi formami religijności, takimi jak *nowa duchowość*. To poszukiwanie sensu życia może być identyfikowane z pewną tęsknotą za transcendentnym wymiarem życia ludzkiego, gdzie człowiek nie jest sprowadzany jedynie do kategorii rzeczy. V.E. Frankla akcentuje, że "poza cząstkowymi sensami, poza wszelkimi możliwymi sensami, istnieje metasens (nadsens), który jest uchwytny w wierze religijnej" (Mariański, 1997, s. 93). Można tu przywołać następujące słowa L. Wittgensteina "wierzyć w Boga, to znaczy, że życie ma sens" (Jacyniak, Plużek, 1996, s. 104). To właśnie "wiara dostarcza jednostce takie wartości, które mogą być przez nie uznane za nadające sens życia i pozwalające prawidłowo funkcjonować w różnych kontekstach społecznych" (Mariański, 1997, a, s. 93-94; Por. Sareło, 1997, s. 26-27). W ponowoczesnej kulturze na popularności zyskuje nurt tzw. nowej duchowości³, który wacha się pomiędzy wymiarem religijnym i poza religijnym, gdyż jest to termin szerszy niż religijność, przez co może a nie musi nawiązywać do zjawisk posiadających charakter religijny.

W literaturze naukowej termin nowa duchowość jest identyfikowany ze słowem "baldachim", ponieważ oddaje on istotę ponowoczesnej duchowości, która zawiera, zarówno wspólne, jak i sprzeczne elementy (Mariański, 2010, s. 19). Inne określenia funkcjonujące w literaturze o charakterze synonimów to m.in.: zjawiska określane jako nowa scena religijna, niewidzialna religia, New Age, ezoteryka, ponowoczesna duchowość, pozawyznaniowa duchowość, religijność prywatna, synkretyczna religijność (tamże, s. 19-20). Należy zwrócić

³ Duchowość jest pojęciem pochodzącym od łac. *spiritualitas*. Historia pojęcia duchowość jest długa oraz kompleksowa. W V wieku termin ten zyskał rozgłos, ale do potocznego obiegu został włączony około roku 1900. Związane to było z popularnością francuskiej literatury, gdzie pojęcie *spiritualité* odnosiło się do duchowego wymiaru istoty ludzkiej. Następnie w Stanach Zjednoczonych *spiritualität*, zostało zabarwione niereligijnym tłem. Negatywny wydźwięk pojęcia duchowość, czyli w znaczeniu odmiennym niż religijność, rozpowszechniły liczne nowopowstałe formy religijności powstałe na terenie Stanów Zjednoczonych i Europy (Wargacki, 2010 s. 95; Gierek, 2010, s. 307-319; Kłoczowski, s. 40).

uwagę, że badania nad nową duchowością nie ograniczają się jedynie do teologii, a są przedmiotem badań następujących nauk: psychologii, religioznawstwa czy socjologii religii.

Włodzimierz Pawluczuk rozumie nową duchowość jako „wierzenia i praktyki, które nie są związane z tradycyjnymi instytucjami religijnymi, ale są zorientowane na jakieś pozaludzkie moce” (Pawluczuk, 2004, s. 90-91). Potrzeba religijna⁴ jest związana z poziomem duchowym człowieka i stanowi istotną wartość z życia człowieka. Niemniej potrzeba religijności nie została zatracona, ale odcięta od tradycyjnej religijności, która stała się dla ponowoczesnego człowieka nie atrakcyjna. Nowa duchowość prezentuje bogaty kalejdoskop różnych form religijności, będących niezwykle atrakcyjne dla poszukującego człowieka, poprzez które mógłby on wyrazić własną potrzebę religijności.

Znaczącymi elementami nowej duchowości jest magia, okultyzm i ezoteryka, które pozwalają człowiekowi wierzyć w tzw. energię czyli moc, siłę, albo człowieka lub istoty nadnaturalnej. Stąd bierze się popularność najróżniejszych wróżbitów, uzdrowicieli czy bioenergoterapeutów. Dodatkowo wiara w magię otwiera rynek magicznych przedmiotów, które mają być "lekarstwem" na kryzys, nieszczęście czy złą passę w życiu. I tutaj można podać przykład systemu magiczno-religijnego występującego w Stanach Zjednoczonych - hoodoo⁵, który obiecuje człowiekowi "receptę" na szczęście, miłość, męża/żonę czy wygraną w loterii. Ponadto popularne w hoodoo są następujące amulety, które praktyk zachwala swoim klientom: *gris-gris*⁶, *mojo*⁷, *lalki*. O popularności tegoż systemu świadczy fakt, że poszczególne talizman można zamówić już na stronach internetowych: www.ebay.com czy www.amazon.com.

Okultyzm jest kolejnym istotnym elementem nowej duchowości, które daje człowiekowi ułudną wiarę w nadnaturalne siły. Okultyzm można zdefiniować jako pewien system wierzeń oraz praktyk, pośród których wyróżnić można: horoskopy⁸, wróżbiarstwo⁹,

---

⁴ Potrzeba religijna - termin pochodzący z zakresu psychologii religii. Istnieją trzy interpretacje terminu potrzeba religijna: 1. Człowiek rodzi się jako tabula rasa (pod względem religijnym) i nabywa ją w trakcie życia poprzez naukę; 2. "Kondycję człowieka charakteryzują napięcia i konflikty, wywołujące lęk i poczucie zagrożenia (...) Naprzeciw tej potrzebie wychodzi religia. Staje się ona ważna dla człowieka, który akceptuje ją bo ułatwia mu rozwiązywanie wewnętrznych problemów"; 3. "Religijność wyrasta z podstawowej dyspozycji człowieka i jest zjawiskiem wpisanym w naturę człowieka" (Prężyna, 2004, s. 3007).

⁵ Hoodoo - definicje: 1) *system magiczny i zbiór wierzeń ludowych, wytworzony na południu Stanów Zjednoczonych* (Zwoliński, s. 91); 2. Hoodoo to *afroamerykańska magia ludowa*. (Milton, 2004, s. 56; Por. A. Devine, 2002, s. 69).

⁶ *Gris-gris*- uważany przez praktyków hoodoo za bardzo silny talizman, który może mieć wydzźwięk, zarówno pozytywny, jak i negatywny. Przygotowuje się go z materiały np. bawełny, flaneli, skóry i składników, którymi następnie wypycha się powstały woreczek. Cel talizmanu to przywołanie szczęścia, miłości, kochanka itp. (Chireau, 2003; Milton, 2004, s. 118-119; Devine, 2002, s. 80-81).

⁷ *Mojo*- powszechny talizman w hoodoo. Materiał wykorzystywany do przygotowania to najczęściej bawełna w kolorze czerwonym. Cele sporządzenia podobnie jak w *gris-gris*, z tą różnicą, że ten talizman posiada mniejszą moc oddziaływania. Przygotowany talizman osoba zamawiająca powinna nosić nieustannie przy sobie, z dala od oczu osób trzecich. (Bird, 2005, s. 43; Milton, 2004, s. 119-120).

⁸ *Horoskop* - (z gr. *hora* - godzina; *skopein* - zaglądać, podglądać) technika przepowiadania przyszłości na podstawie układu gwiazd.

⁹ *Wróżbiarstwo* - lub dywinacja. To zespół czynności powiązanych z próbą odczytania przyszłości, przy użyciu odpowiednich praktyk.

spirytyzm¹⁰, kartomancję¹¹ czy astronomie. Charakterystycznym przykładem będzie tutaj New Age¹². Ponadto w nowej duchowości specjalne miejsce zajmuje również mistycyzm, który ma wspomóc człowieka w kontakcie z Bogiem. Obok okultyzmu istotne miejsce zajmuje mistycyzm, poprzez który człowiek próbuje nawiązać kontakt z Bogiem (Guzowska, 2011, s. 123-125).

Ponowoczesna potrzeba religijności stanowi ważny czynnik na monoreligijnym rynku w ponowoczesnej kulturze. Człowiek ma do wyboru całą wachlarze ofert, które go wabią swoją atrakcyjnością. Jednak pojawiają się pytania: czy powyższe oferty są w stanie zapewnić spełnienie religijne ponowoczesnemu człowiekowi? Czy dadzą one odpowiedź na wszystkie nurtujące go pytania?

3. Nowa duchowość wyzwaniem dla Kościoła

W ponowoczesnym społeczeństwie nastąpiło osłabienie więzi pomiędzy religijnością a kościelnością, gdyż Kościół zatracił monopol wiary w sektorze religijnym. Niemniej taki obrót sprawy może stanowić dla Kościoła pewną szansę na rozwój, ponieważ w nurcie pluralizmu religijnego, nie nastąpił zupełny upadek religijności, ale transformacja już istniejących form religijnych. Równocześnie z osłabieniem pozycji Kościoła w społeczeństwie, nastąpił rozwój "alternatywnych, indywidualistycznych form religijności, często o nieokreślonych, amorficznych, płynnych i zmiennych kształtach (swoista parcelacja religijności kościelnej)" (Mariański, 2003, s. 74). Co więcej powstał rynek religijny, na którym poszczególne trendy współzawodniczą o zainteresowanie odbiorcy, przez co indywidualny człowiek poznaje religię jako własną subiektywną świadomość (Por. P.L. Berger, 1997, s. 173).

Nastąpiła znacząca zmiana na poziomie społecznym, ponieważ religia straciła oddziaływanie na życie społeczne. Sacrum zostało przetransformowane i stanowi w ponowoczesności "kwestię samodzielnych, indywidualnych wyborów jednostki" (Guzowska, s. 106). Natomiast obecność innych form religijnych oprócz chrześcijańskiej, rzutuje na utratę wiarygodności Kościoła jako źródła sensu życia. Niemniej należy pamiętać, że "czynnik religijny jest wciąż obecny w pewnych formach we wszystkich dziedzinach życia ludzkiego (Mariański, 2003, s. 74-75).

¹⁰ *Spirytyzm* powstał w XIX wieku. Allana Kardec (pseudonimem Hipolit Rivaila) był inicjatorem tego nurtu. Główne tezy spirytyzmu to: założenie, że w każdym człowieku znajduje się tzw. "cząstka myślącego". W chwili śmierci ta cząstka zostaje odłączona od ciała i następnie wcielona poprzez reinkarnację do ludzi żyjących. Medium jest w stanie bezpośrednio komunikować się z nie reinkarnowanymi zmarłymi.

¹¹ *Kartomancja* - wróżenie talią kart.

¹² *New Age* - powstałe około osiemdziesiątych lat XX wieku. Występujące zjawiska społeczno-religijne, które są niezwykle popularne w ponowoczesnym społeczeństwie. *New Age* jest ruchem, który zawiera rozbudowaną sieć grup i ludzi, którzy promują naczelną ideę ruchu. Jest to ideologia przeciwstawna wobec chrześcijaństwa. W ideologii *New Age* ważne miejsce odgrywa okultyzm, spirytyzm, reinkarnacja itp. Ponowoczesna popkultura umożliwiła rozpowszechnienie ideologii *New Age* na cały świat. Filie *New Age* są również obecne na terenie Polski.

Niewątpliwie ponowoczesne trudności, które napotyka Kościół mogą, stanowić dla niego szansę do odrodzenia, ponieważ skłaniają do działania oraz podjęcia terazniejszego wyzwania. "Kościół nie musi nadmiernie obawiać się indywidualizmu religijnego, ale powinien traktować go jako ewangelizacyjne wyzwanie, mobilizujące do troski o inkulturację Ewangelii w ponowoczesnym świecie, w kontekście nieustannej releksji Chrześcijańskiej Dobrej Nowiny" (Tamże, s. 75). Papież Paweł VI w Encyklice *Evangelii nuntiandi* zdefiniował ewangelizację jako odnowienie człowieka przez łaskę chrztu oraz życie według Ewangelii. Ojciec Święty podkreśla, "że ewangelizacja jest tym samym, co niesienie Dobrej Nowiny do wszelkich kręgów rodzaju ludzkiego (...) Wszakże nie powstanie *nowa ludzkość*, jeżeli wcześniej nie powstaną *nowi ludzie, odnowieni przez chrzest i przez życie według Ewangelii*. Celem ewangelizacji jest więc owa «*wewnętrzna przemiana*» (...) ewangelizować, znaczy przede wszystkim świadczyć zwyczajnie i wprost o Bogu objawionym przez Jezusa Chrystusa, w Duchu Świętym" (EN, nr 18). Analizując powyższy fragment wyznawca Chrystusa powinien zwrócić uwagę na następujące słowa "obowiązek ewangelizacji należy uważać za *łaskę*, za właściwe powołanie Kościoła" (EN, nr 14). W tej interpretacji ewangelizacja jest rozumiana jako łaska Boża, która stanowi podstawowy charyzmat Kościoła, czyli dar wywodzący się "z góry", nie będący efektem ludzkich działań. Niemniej droga wiernych ochrzczonych do świadomego oraz osobistego przyjęcia Boga, posiada zasadniczo odmienny charakter niż ścieżka katechumena do przyjęcia chrztu. Jednak występują pewne podobieństwa, które opierają się na wzorze zaczerpniętym z biblijnego ideału: nawrócenia i przyjęcie sakramentu chrztu; formowanie wspólnot chrześcijańskich, które będą stanowić ostoję wartości chrześcijańskich we wrogo nastawianym ponowoczesnym społeczeństwie. Taką rolę pełnią nowe ruchy w Kościele katolickim; ukazywanie społeczeństwu świadectwa w postaci wolności chrześcijańskiej oraz chrześcijańskiego życia wspólnotowego. Tu przykładem są wspólnoty życia chrześcijańskiego oparte na wzorze ewangelizacyjnym (Szerzej w: Bełch, 2011, s. 341-344).

Niemniej nowa ewangelizacja to nade wszystko osobiste świadectwo wiernego o zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa oraz o przemieniającej mocy Ducha św. Pewność, że Jezus żyje daje każdemu chrześcijaninowi moc do przekazywania świadectwa o Nim innym ludziom (Por. Dz 1,5-8). Jednak taka pewność w ponowoczesnym społeczeństwie nie jest oczywistą informacją dla człowieka, stąd nowa ewangelizacja, rozpowszechnia nowinę o Jezusie Chrystusie - wiernym, którzy złożyli z chrześcijańskiej drogi.

Kościół stoi przed wyzwaniem nie utracenia w ponowoczesnym świecie własnej tożsamości, ponieważ zostaje skonfrontowanym z bogatym kalejdoskopem form religijnych, które głoszą całkowicie odmienne spojrzenie od katolickiego. Jednocześnie Kościół nie może utracić krytycznego oraz misyjnego wyzwania, które są istotnymi narzędziami w Jego działalności. Kościół powinien "wychodzić naprzeciw potrzebom jednostek w ramach

duszpasterstwa indywidualnego¹³ i wspólnotowego¹⁴ zarazem, być społecznością sprzeciwu i równocześnie wspólnotą misyjną, przekształcającą świat" (Mariański, 2003, s. 75-76).

W ponowoczesnym społeczeństwie wszelkie wartości oraz normy są zagrożone, ponieważ promują idee indywidualizmu, które popierają zasadę "ja ponad wszystko". Kościół powinien nieustannie poszukiwać "nowych rozwiązań, nawet jeżeliby oznaczało to odejście od starych poglądów i dotychczasowych rozwiązań" (Tamże, s. 75). Niemniej nasuwa się pytanie: czy w przyszłości przesadny indywidualizm religijny nie będzie drogą do odkrycia wspólnotowości, właśnie w sferze religijnej. Co więcej może okazać się środkiem do spełnienia, zarówno potrzeby indywidualizacji, jak i wspólnotowości. Wszakże D. Hervieu-Leger sygnalizuje, że "rozwiązaniem tego dylematu może być wypracowanie swoistej teologii autonomii podmiotu - człowieka wierzącego, teologii biorącej pod uwagę nieunikniony proces religijnej subiektywizacji, jednak bez utożsamiania go z radykalnie liberalnym przeświadczeniem o całkowitej niezależności jednostki w odniesieniu do życia religijnego" (Hervieu-Leger, 2001, s. 363-364).

Jednak patrząc na ponowoczesną kondycję religijną trzeba brać pod uwagę, zarówno szanse oraz zadania, jak i zagrożenia, które będą występować w powyższej rzeczywistości. Kościół przyjmując misyjną drogę powinien przyjąć postawę asertywną oraz aktywną względem społeczeństwa, ponadto winien prowadzić z nim krytyczny dialog. Na tle dostępnych opcji religijnych Kościół powinien prezentować własny wzór, którego oblicze będzie miało charakter ewangelizacyjny. Aczkolwiek trudno podać uniwersalny "przepis", który nie posiadałby negatywnych oddziaływań, ponieważ występuje kilka działalności wpisujących w dzisiejsze realia. Niemniej trzeba się wystrzegać skrajnych postaw, które mogłyby doprowadzić do powstania Kościoła diaspory (sekty) czy też zabytku turystycznego, będącego atrakcją dla turystów (Mariański, 2003, s. 76).

Występujące w ponowoczesności procesy sekularyzacyjne wbrew pozorom nie stanowią jedynie jednokierunkowego trendu, gdyż w konsekwencji doprowadziły do przemian, które otworzyły drogę do odnowy religijnej. Trend ten można zauważyć w Kościele, np. uczestnictwo coraz większej grupy wiernych we Mszy św., w której wierni uczestniczą świadomie i dobrowolnie. Co więcej na popularności zyskują nowe ruchy i wspólnoty chrześcijańskie, które zrzeszają wiernych¹⁵.

¹³ Duszpasterstwo indywidualne - dotyczy osobowego ujęcia człowieka, który ma odkryć, a następnie rozwijać posiadane charyzmaty. Chrześcijanin został obdarzony indywidualnym oraz specyficznym powołaniem, które otrzymał od Ducha św. Otrzymane charyzmaty uzdalniają człowieka do wypełniania wyznaczonych zadań, a szczególnie posługi we wspólnocie chrześcijańskiej. Duszpasterstwo indywidualne ma na celu odkrycie wewnętrznego bogactwa człowieka (Więcej: Ostrowski, s. 3).

¹⁴ Duszpasterstwo wspólnotowe - Jan Paweł II podkreślał, że "Kościół (...) jest wspólnotą wspólnot zespolonych jednością Ojca i Syna, i Ducha Świętego"(Jan Paweł II). Kościół to wspólnota wspólnot, której podstawowym elementem jest parafia. W tej wspólnocie każdy zajmuje taką samą pozycję, nie ma równych i bardziej równiejszych, wszyscy są tacy sami. Podstawową formą duszpasterstwa wspólnotowego jest parafia (Robek, 2009, s. 67-68).

¹⁵ W Kościele katolickim na terenie polskim wyróżnia się następujące najpopularniejsze ruchy odnowy życia chrześcijańskiego: "Legion Maryji", "Ruch Światło - Życie", "Odnowa w Duchu Świętym", "Fokolari - Dzieło Maryji", "Droga Neokatechumenalna", "Komunia i Wyzwolenie", "Wiara i Światło", "Wspólnoty Życia Chrześcijańskiego",

Jan Paweł II w adhortacji *Christifideles laici* wymienia grupy oraz wspólnoty w Kościele, akcentując ich ważną rolę w Kościele „Możemy wręcz mówić o nowej epoce zrzeczeń katolików świeckich [...] wielkie jest bowiem bogactwo i wielorakie zasoby, którymi Duch Święty ożywia Kościół; wielkie też są zdolności organizacyjne i wspaniałomyślność laikatu[...]” (ChL, nr 29). Wierni poprzez uczestnictwo w małych wspólnotach i grupach biorą odpowiedzialne uczestnictwo w misji Kościoła, które wyraża się poprzez głoszenie Ewangelii Chrystusa, stanowiącego źródło ludzkiej nadziei oraz odnowy społecznej. Jak stwierdza Jan Paweł II - "zrzeczenie się świeckich w celu realizowania zadań duchowych i apostołskich posiada wiele motywów i jest odpowiedzią na wiele zapotrzebowań. Wyraża się w tym bowiem społeczna natura człowieka oraz realizuje potrzebę poszerzenia zakresu i skuteczności jego działań. W rzeczywistości wpływ „kulturowy”, będąc źródłem i bodźcem, ale także owocem i znakiem wszelkich innych przemian w środowisku i społeczeństwie, może zaistnieć tylko dzięki działaniu nie tyle jednostek, co „podmiotu społecznego”, to jest jakiejś grupy, wspólnoty, zrzeczenia bądź ruchu. [...] rozmaite formy zrzeszonej działalności świeckich, właśnie w świecie zsekularyzowanym, stanowią wyjątkowo cenną pomoc dla wielu ludzi w prowadzeniu chrześcijańskiego życia zgodnego z wymaganiami Ewangelii oraz w zaangażowaniu misyjnym i apostołskim. Ale poza tym wszystkim istnieje też głęboka racja natury teologicznej, która uzasadnia i implikuje zrzeczenie się świeckich: przyczyna eklezjologiczna, wyraźnie uznana przez Sobór Watykański II, widzący w apostołstwie zespołowym „znak wspólnoty i jedności Kościoła w Chrystusie” (ChL, nr 29).

Wśród wiernych Kościoła znajdują się takie osoby, które pozostają w żywej łączności z Chrystusem, ale nie potrafią rozmawiać o swojej wierze, gdyż uważają ją za "sprawę prywatną", a czasem obawiają się ją uzewnętrznić. Jednocześnie osoby te silnie angażują się w życie codzienne swoich parafii. I w tym momencie, rozpoczyna się działalność nowych ruchów oraz wspólnot modlitewnych, które uczą wierzących jak ewangelizować oraz właśnie przeżywać modlitewny dialog z Bogiem. W dodatku należy zaznaczyć zagrożenia jakie mogą występować względem aktywnych świeckich funkcjonujących w tych ruchach oraz wspólnotach. Papież Jan Paweł II adhortacji *Christifideles laici* przestrzega przed dwoma pokusami, które polegają, po pierwsze na uleganiu pewnym tendencjom negatywnych prowadzących do przesadnego „skościelnienia”, a po drugie sekularyzowania laikatu w Kościele (ChL, nr 2). Papież pisze tak: "Wypada tu przypomnieć przede wszystkim dwie pokusy, którym świeccy nie zawsze umieli stawić czoła: pokusa tak wielkiego zaangażowania się w posługi i zadania kościelne, że prowadziło to często do zaniedbywania w praktyce specyficznych powinności na polu zawodowym, społecznym, gospodarczym, kulturalnym i politycznym, oraz pokusa usprawiedliwiania niedopuszczalnego oddzielenia wiary od życia, przyjęcia Ewangelii od konkretnych działań w sferze różnego rodzaju rzeczywistości doczesnych i ziemskich" (ChL, nr 2; Por. Belch, 2011, s. 341-344).

“Przymierze Rodzin”, “Apostolat Maryi”, “Ruch Apostolski Rodzina Rodzin”, “Pomocnicy Matki Kościoła”, “Wspólnota Krwi Chrystusa”, “Franciszkański Zakon Świeckich” oraz inne.

W dzisiejszym świecie wiara katolików zostaje osłabiona przez panujące trendy społeczne, które często są wrogo nastawione względem Ewangelii jako Dobrej Nowinie. Często chrześcijanin jedynie wypełnia tzw. "niedzielny obowiązek", który został utarty według wychowania oraz tradycji zaczerpniętej z rodzinnego domu, przy czym obecność na mszy św. nie przekłada się na codzienne życie. Na obecnym etapie na znaczeniu nabywają wspólnoty i ruchy chrześcijańskie, które wesprą i obronią wierzącego przed nadmiernym oddziaływaniem ponowoczesnej laicyzacji. Wspólnoty oraz małe grupy kościelne, stanowią z jednej strony, miejsce ochrony i rozwoju wiary, a z drugiej, stają się miejscem, w którym będzie działać pełnia Ducha Świętego, który ich posyła z misją ewangelizacyjną, gdyż ona to będzie czynić nawracanych wolnymi. Ewangelizacja uwolni wiernych od różnego rodzaju zniewoleń, które ukrywają się pod kłamliwymi pozorami wolności (Jureczko-Wilk¹⁶, Por. Bełch, 2011, 346-349; Por. Bełch, 1993, s.173)

Dodatkowo nowa ewangelizacja stanowi wezwanie do wolności udzielanej przez Ducha Świętego. Jest to powołanie do wewnętrznej wolności, które zostaje udzielone przez Boga już w czasie sakramentu chrztu świętego. W ponowoczesnych czasach głośno propaguje się świadomość wolności, a ona posiada źródło właśnie w chrześcijaństwie. W ponowoczesnym świecie wizja wolności oderwała się od chrześcijańskiego źródła, a współczesny człowiek za wszelką cenę pragnie być niezależny od kogokolwiek z wyjątkiem siebie samego, stając się własnym sędzią, który ustanawia prawa dla swych czynów i pragnień (Por. Bełch, 2011, s. 344-347).

Należy pamiętać, że Kościół stanowi "wspólnotę wspólnot", a chrześcijanin właśnie został powołany do życia w tej wspólnotcie, jak stwierdza *Katechizm Kościoła katolickiego*: "Już na ziemi życie chrześcijańskie uczestniczy - przez wiarę - w błogosławionej wspólnotcie aniołów i ludzi zjednoczonych w Bogu" (KKK, nr 336). W Kościele XXI wieku ponownie odżyły charyzmaty ewangelizacyjne, tak jak w Kościele pierwszych wieków.

Zakończenie

Ponowoczesność stanowi wyzwanie dla chrześcijańskiej rzeczywistości, gdzie indywidualna potrzeba religijna dalej istnieje i akcentuje swoją obecność, o czym świadczy wielość form religijnych obecnych w kalejdoskopie ponowoczesnych form religijnych. Można powiedzieć, że ponowoczesna religijność powróciła do pogańskich korzeni z drobnymi transformacjami. Chrześcijańska wizja rzeczywistość w znacznym stopniu jest negowana, niemniej ma dużą szansę na odrodzenie się i wskazanie na nowo człowiekowi jego powołania. Hiszpański teolog Juan Jose Garrido podkreśla, że „dzisiejsi chrześcijanie, którzy starają się żyć w zgodzie ze swą wiarą, ponownie tworzą 'małe stadko' zagubione w obojętnym świecie, programującym ludzi przystosowanych do realizacji celów czysto materialnych, świecie, który czyni wszystko, aby wyciszyć wszelkie pytania dotyczące

¹⁶ J. Jureczko-Wilk, *We wspólnotcie*,
http://www.opoka.org.pl/biblioteka/D/DS/we_wspolnocie.html#, [dostęp: 03.06.2015].

rzeczy ostatecznych, świecie spoganizowanym, takim, który przestał być chrześcijański, świecie postchrześcijańskim" (Garrido, 1994, s. 92).

Niewątpliwie w Kościele XXI wieku odnowiły się charyzmaty ewangelizacyjne, które stanowiły istotną wartość dla Kościoła pierwszych wieków. Odrodzenie się pogaństwa można traktować jako znak czasu, z którym może konkurować nowa ewangelizacja, która będzie propagować Jezusa Ukrzyżowanego w mocy Ducha Świętego.

Bibliografia:

- Berger P.L. (1997), *Święty baldachim. Elementy socjologicznej teorii religii*, przekł. W. Kurdziel, Kraków.
- Bełch Z. (2011), *Nowa ewangelizacja w kulturze postmodernistycznej*, "Studia Pastorale", nr 7, s. 336-350.
- Bełch Z. (1993), *Małe wspólnoty religijne w parafii*, "Kroniki Archidiecezji Przemyskiej", nr 78.
- Bird S. R. (2005), *Sticks, Stones, Roots&Boons*, Llewellyn Publication, St. Poulo.
- Chireau Y. P. (2003), *Black magick. Religion African and American Conjuring Tradicion*. Berkeley-Los Angeles-London.
- Devine A. (2002), *Tajemnice voodoo*, Wrocław.
- Garrido J.J. (1994), *Misja chrześcijanina w czasach kryzysu kultury*, "Communio" nr 6, s. 59-94.
- Gierek B. (2010), *Duchowość celtycka – pomiędzy tradycją celtycką, katolicyzmem irlandzkim i New Age*, [w:] M. Libiszowska-Żółtkowska, S. Grotowska (red.), *Religijność i duchowość – dawne i nowe formy*, Kraków, s. 307-319.
- Guzowska B. (2011), *Duchowość ponowoczesne. Idee, perspektywy, prognozy*, Rzeszów.
- Hervieu-Leger D. (2001), *Od "praktykującego parafianina" do "pielgrzyma". Katolicyzm wobec wyzwań religijności "pielgrzyma" - elementy refleksji socjologicznej*, przekł. W. Sokołowski, "Przegląd Powszechny", nr 12, s. 356-364.
- Jan Paweł II, Posynodalna Adhortacja Apostolska *Christifideles Laici. O powołaniu i misji świeckich w Kościele i świecie dwadzieścia lat p Soborze Watykańskim II*, w: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/adhortacje/christifideles.html, [dostęp: 01.06.2015].
- Jan Paweł II (1984), *Orędzie na Niedzielę Wielkanocną w 1984 roku*, "L'Osservatore Romano", nr 4.
- Jacyniak A., Plużek Z. (1996), *Świat ludzkich kryzysów*, Kraków.
- Jureczko-Wilk J., *We wspólnocie*, w: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/D/DS/we_wspolnocie.html#, [dostęp: 03.06.2015].

Katechizm Kościoła Katolickiego, w:

http://www.ereading.club/bookreader.php/1033250/Katechizm_ko%26%23347%3Bcio%26%23322%3Ba_katolickiego.html, [dostęp: 02.06.2015].

Kłoczkowski J.A. (2001), *Powszechna potrzeba duchowości*, w: M. Kudelska (red.), *Człowiek wobec świata na przełomie wieków. Nowe i dawne wzorce duchowości*, Kraków, s. 37-44.

Mariański J. (2012), *Europa: religie na wolnym rynku*, "Znak", nr 681, s. 81-102.

Mariański J., (1997a), *Religia i sens życia w warunkach modernizacji społecznej*, "Przegląd Religioznawczy", nr 3(185), s. 89-103.

Mariański J., (1997b), *Religia i Kościół między tradycją i ponowoczesnością. Studia socjologiczne*, Karków.

Mariański J. (1995), *Religijność pomiędzy nowoczesnością i ponowoczesnością?*, "Przegląd Religioznawczy", nr 2 (176), s. 55-72.

Mariański J. (2004), *Ponowoczesność a religia*, w: M. Libiszowska-Zółtkowska, J. Mariański (red.), *Leksykon socjologii religii: zjawiska - badania - teorie*, Warszawa, s. 300-302.

Mariański J. (2003), *Indywidualizacja religijna w warunkach sekularyzacji*, "Ateneum Kapłańskie", nr 141, s. 63-79.

Mariański J. (2010), *Nowa duchowość – alternatywa czy dopełnienie religijności?*, [w:] M. Libiszowska-Zółtkowska, S. Grotowska (red.), *Religijność i duchowość – dawne i nowe formy*, Kraków, s. 19-34.

Milton H. (2004), *Voodoo w praktyce*, Wrocław.

Ostrowski M., *Teologiczne podstawy duszpasterstwa indywidualnego*, w:

<http://www.pastoralna.pl/files/131%20Duszpasterstwo%20indywidualne.pdf>,

[dostęp: 03.06.2015].

Sareło Z. (1997), *Postmodernistyczny styl myślenia i życia*, "Homo Dei", nr 3(244), s. 21-39.

Schonborn S. (1997), *Czy w Kościele istnieją sekty?*, "L'Osservatore Romano" nr11, s. 54-58.

Szacka B. (2003), *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa.

Paweł VI, Adhortacja apostołska *Evangelii Nuntiandi. O ewangelizacji w świecie współczesnym*,

http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/adhortacje/evangelii_nuntiandi.html,

[dostęp: 02.06.2015].

Pawluczuk W. (2004), *Duchowość*, w: M. Libiszowska-Zółtkowska, S. Grotowska (red.), *Leksykon socjologii religii, Zjawiska – badania – teorie*, Warszawa, s. 90-91.

Płachciak A. (2008), *Moralne dylematy rozwoju społeczeństw ponowoczesnych*, "Annales. Etyka w życiu społecznym", s. nr 1, vol. 11, s. 193-199.

Prężyna W. (2004), *Potrzeba religijna*, w: M. Libiszowska-Zółtkowska, S. Grotowska (red.), *Leksykon socjologii religii, Zjawiska – badania – teorie*, Warszawa, s. 307-308.

Robek E. (2009), *Współpraca teoretyków i praktyków pastoralnych*, "Warszawskie Studia Pastoralne", nr 10, s. 67-70.

Wargacki A. (2010), *Płynna duchowość w kontekście ponowoczesnej kultury*, w: M. Libiszowska-Zółtkowska, S. Grotowska (red.), *Religijność i duchowość – dawne i nowe formy*, Kraków, s. 94-104.

Zwoliński A. (2011), *Świat voodoo*, Kraków.

Skróty:

ChL- Adhortacja Apostolska *Christifideles laici*

EN - Adhortacja apostolska *Evangelii Nuntiandi*

KKK - Katechizm Kościoła Katolickiego